

KJELL
WESTÖ

Molly & Henry

Romaani sotavuosilta

Suomentanut Laura Beck

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

KJELL WESTÖ OTAVALLA:

Merkitty ja muita novelleja, 1990
Tapaus Bruus ja muita kertomuksia, 1993
Leijat Helsingin yllä, 1996
Isän nimeen, 2000
Lang, 2002
Rennot suosikit, 2004
Missä kuljimme kerran, 2006
Älä käy yöhön yksin, 2009
Halkeamia, 2011
Kasari (Sari Poijärven kanssa), 2011
Kangastus 38, 2013
Rikinkeltainen taivas, 2017
7+7. Levottoman ajan kirjeitä (Juha Itkosen kanssa), 2019
Tritonus, 2020
Vuodet (Mårten Westön kanssa), 2022
Molly & Henry. Romaani sota-ajalta, 2023

Ruotsinkielinen alkuteos *Skymning 41. Roman från en krigstid*

Lainaukset teoksista:

Carl Michael Bellman, *Bellman, lauluja ja epistoloita*, suomentanut Reino Hirviseppä
Jarl Hemmerin runo ”Kaatuneille”, suomentanut Jussi Snellman
J. J. Wecksell, *Daniel Hjort*, suomentanut Paavo Cajander
Runar Schildt, *Hirsipuumies*, suomentanut Ilmari Ahma

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

ISBN 978-951-1-48289-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

I

MOLLY, TALVI

1.

Juna liukui ulos Helsingin rautatieasemalta kaksikymmentä minuuttia vaille puolenyön hyytävän kylmänä tammikuun tors-taina. Sotaa oli jatkunut jo viisikymmentä vuorokautta, ja Molly Timm kumartui katsomaan ikkunasta toivoen näkevänsä jota-kin: hymyileviä hyvästeleviä ihmisiä, vilkuttavia käsiä, valon-pilkahduksen, mitä tahansa. Mutta laiturilla oli yhtä pimeä kuin kaupunki sen ympärillä, eikä hän nähnyt muuta kuin lasista kuvastuvat kalpeat kasvot ja silmät, jotka katsoivat takaisin niin levottomina, että hänen piti oikein terästäytyä ettei kääntäisi kat-settaan pois saman tien. Hän suipisti suutaan ja siristi silmiään ja antoi peilikuvalle uuden ja erilaisen ilmeen. Se oli kysyvä ja huvittuneen ironinen, suorastaan pilkallinen, ja hän lisäsi sii-hen myös ripauksen mystiikkaa, jotain salattua ja haavoittuvaa. Hyvinä vuosina elokuvayhtiöiden ohjaajat ja mainosmiehet oli-vat puhuneet Timm-katseesta, joka mursi kaiken vastarinnan ja lumosi niin miehet kuin naisetkin. Mutta nyt kasvot pysyivät paljaina ja ahdistuneina kuin olisivat kaivanneet lisää puuteria ja meikkiä, ja vastapuoli oli voimakas ja tunsu hänet läpikotaisin; aina kun hän muutti ilmettä, tumma kaksoisolento lasin takana vastasi samalla mitalla. Mutta Molly ei luovuttanut. Hän loi ensin vaivihkaisen katseen olkapäänsä yli makuuvaunun hyttiin: siellä istui Asta Heikel silmät kiinni ja takki kaulaan asti napitet-tuna, hän näytti nukkuvan. Molly nojautui taas eteenpäin, niin lähelle että hänen huulensa hipoivat jäistä ikkunaa. Se höyrystyi

hänen kuiskatessaan sanat, mutta hän erotti silti kaksoisolennon huulten liikkeet:

Minä. Olen. Molly. Timm.

I. Am. Undeniably. Molly. Timm.

Hän kohtasi jälleen katseen ikkunassa, siitä oli tullut väsynyt ja kova. Sitten hän toisti sanat sekä ruotsiksi että englanniksi. Hän teki niin aina joskus, toisteli noita samoja sanoja yhä uudestaan.

Sillä niin monet ihmiset esiintyivät väärällä nimellä.

Eivätkä olleet sitä mitä sanoivat olevansa.

Viimeksi mainittuihin hän kuului itsekin, vaikka ei halunnut myöntää sitä.

Hän näytti kaksoisolennolleen kieltä, sitten hän veti mustan pimennysverhon eteen ja tunsu miten veturi otti vauhtia raiteista ja miten hakkaava rytmi hakeutui hänen ruumiiseensa junan kiihdyttäessä kohti Pasilaa ja Oulunkylää ja eteenpäin pohjoiseen. Ulkona pimeässä oli kaksikymmentäviisi astetta pakkasta, kylmyys tunkeutui armottomana vetoiseen junanvaunuun, ja hän veti ulsterin tiukemmin ympärilleen. Yhteen aikaan hän oli unelmoinut siitä, että Molly Timmistä tulisi uusi Hanna Taini ja tylsä ulsteri vaihtuisi chinchillaturkkiin; samoihin aikoihin hän oli myös alkanut ottaa englannintunteja Mr. Theodor Kossloffs-kyltä, pitkältä laihalta amerikkalaiselta, joka oli tullut Helsinkiin jazzmuusikoksi kaksikymmentäluvulla ja jäänyt. Mutta Molly oli jo melkein kolmekymmentäkaksi, eikä unelmille ollut enää sijaa. Hän vilkaisi uudestaan Astaa, joka oli vaihtanut asentoa ja torkkui poski seinää vasten, kasvojen vasen puoli oli rutussa ja suupielestä valui sylkivana. Jokin nukkuvassa Astassa, ehkä kädet jotka olivat unessakin nyrkissä kuin tappelun varalta, toi Mollyn mieleen Henryn, ja häntä Molly ei halunnut ajatella, joten hän raotti taas verhoa ja aavisti pimeydestä huolimatta asemarakennuksen

ääriviivat junan ohittaessa Pasilan. Rauhattomuus iski häneen, ja tupakanhimo, ne tulivat yhtä aikaa, ja hän nousi malttamattomasti, avasi makuuhytin oven ja astui käytävälle. Juna heittelehti ja kolisi ja rämisi, ja kun hän kiskaisi auki viereisen oven, hän joutui korottamaan ääntään:

Olisiko sinulla norttia?

Walter Venho seisoj vuoteensa vieressä housuissa ja aluspaidassa ja vastasi kuivasti:

Anteeksi että häiritseen olisi kenties paikallaan? Vai pidätkö itse siitä, että ihmiset ryntäävät hyttiisi koputtamatta kun olet puolipukeissa?

Mitä sinä sanoit? huudahti Molly vaikka oli kyllä kuullut, ja kun Venho sanoi saman uudestaan, hän puuskahti *voi anteeksi*, mutta ei lisännyt ääneensä katumusta.

Hän jäi käytävälle seisomaan ja sanoi:

Olen vain niin pitkästynyt että tarvitsen tupakan. Ja heti!

Pitkästynyt? Venho kysyi ja kohotti toista hyvin hoidettua kulmakarvaansa. Mitä sinä kaipaat, ilmahyökkäystäkö?

Molly väänsi huulensa happamaan hymyyn ja pudisti päätään:

Minun on pakko saada jotain murua rinnan alle. En ehtinyt syödä koko päivänä. Ei ruokakomerossa kyllä ollutkaan mitään.

Eikä minulla ole tupakkaa, Venho sanoi tyllysti. Unohdin ostaa.

Aukinainen hytinovi heilahteli edestakaisin junan huojussa ja peitti aina välillä näkymän, ja Venhon makuuhytti oli yhtä heikosti valaistu kuin Mollyn ja Astankin. Mutta Molly näki että Venho oli avannut vyönsä ja vetänyt paidan housuista kuin olisi ollut vaihtamassa pyjamaa ylleen. Vatsan pyykkilauta erottui hämärästä huolimatta, ja Mollyä alkoi ärsyttää. Walter Venho oli röhkeä ja itserakas ja hänellä oli varaa siihen, sillä

hän oli huudossa. Hän ei ollut vielä edes kolmeakymmentä, olisi vasta kahden vuoden kuluttua – jos hänen ilmoittamansa ikä piti paikkansa – mutta oli jo nyt yhtä palvottu kuin Santeri Soihtu tai Kullervo Kalske. Jo syksyllä, kun Suomen armeijan liikekannallepano oli alkanut, hän oli laulanut ja esiintynyt tuleville rintamasotilaille Viipurissa. Ja äskettäin hän oli palannut vierailuesityksestä läheltä rintamaa, missä hän oli laulanut sotilaille yhdessä uuden tähden Kirsti Peran kanssa. Teatterinjohtaja Takolander oli jakanut ensimmissä osiin: toinen matkustaisi tilaisuuden tullen itään ja viihdyttäisi ruotsinkielisten joukko-osastojen lepäviä komppanioita sketseillä ja lauluilla, toinen matkustaisi ympäri Ruotsia, esittäisi näytelmiä ja keräisi rahaa Suomen asialle. Molly ihmetteli miksi Venho oli lyöttäytynyt Ruotsin ryhmään, vaikka oli jo saanut esiintyä idässä ensimmäisten joukossa. Ehkä Takolander oli neuvotellut jonkun esikuntaupseerin tai virkamiehen kanssa ja ehkä he käyttivät Venhoa elävänä täkynä, houkutuslintuna joka saisi rikkaat rouvat ja lesket avaamaan kukkaronnyörinsä kaikkialla Ruotsissa.

Eikö sinulla ole mitään? Molly yritti uudestaan. Kaikki kelpaa, mahorkkakakin.

Hän tiesi jankuttavansa ja muuttavansa ääntään jopa tummemmaksi kuin se oli luonnostaan. Kuin mikäkin seireeni villapuserossa ja monoissa. Mutta hätä ei lue lakia.

Nitševo, Venho sanoi. Minulla ei ole yhtään mitään.

Mollysta oli hauskaa leikkiä venäläisillä sanoilla, mutta nyt Venhon *nitševo* sai hänet vapisemaan. Henryltä ei ollut tullut kirjettä moneen viikkoon, Molly ei tiennyt missä Henry oli tai miksi hän vaikenä. Hän tunsi voimakasta ja itsepintaista huolta, ja se hämmästytti häntä, sillä hän piti itseään lujaluonteisena, ja Mitja Wendelinin kanssa viettämiensä kaoottisten vuosien jälkeen hän

oli vannonut, ettei antaisi yhdenkään uuden miehen tulla tärkeäksi elämässään. Mutta nyt hän ajatteli Henryä joka päivä, ja tiedon puute jäyti ja nakersi häntä. Minne Henry oli kadonnut, oliko hän edes elossa enää? Ja miten Henryn oli onnistunut ujuttautua niin syvälle hänen sieluunsa? Senkö ansiosta ettei Henry kertonut juuri mitään ja toimi niin, ettei Molly koskaan voinut olla varma hänestä? Oliko se niin yksinkertaista, oliko Molly todella niin helppo saalis?

Samantekevää: hän oli kirjoittanut Henrylle aamulla, pakattuaan ensin matka-arkkunsa ja ison kapsäkin, ja sitten hän oli lähtenyt ulos pakkasensuonemajaan ja hiljaiseen kaupunkiin lähettämään kirjettä. *Taas* yhtä kirjettä, vaikka hänellä oli kalvava aavistus ettei Henryn kenttäpostiosoite enää toiminut, että tämä oli nyt jossain muualla. Henryn viimeinen kirje oli ollut lyhytsanainen. Hän oli kirjoittanut että toivoi Mollyn olevan terveenä ja hyvällä mielin ja lähettänyt terveisiä Irenelle ja Lillylle ja kaikkein lämpimimpiä Astalle. Uutinen Edwin Heikelin kaatumisesta oli saavuttanut hänet, ja hän toivotti Astalle voimia kantaa surunsa. Elämähän oli pohjimmiltaan epäoikeudenmukaista, hän kirjoitti, se piti vain hyväksyä, mutta tällä kertaa epäoikeudenmukaisuus oli räikeää, Asta ja Eddiehän olivat olleet naimisissa vasta kolme kuukautta. Hän itse oli rauhallisessa tukikohdassa ”täällä jossakin”, mutta jouluaaton ja jouluyön hän oli viettänyt ”tosipaikassa”, jossa venäläisten pommitukset olivat jatkuneet tauotta, vastauksena suomalaisten vastahyökkäykseen edellisenä päivänä. Ja sinne hän oli palaamassa, hän kirjoitti, hän halusi taas taistelujen lähelle, sillä siellä olivat miehet ja tarinatkin.

Kirje oli tullut heti uudenvuoden mentyä, ja yli kahden viikon hiljaisuuden jälkeen epäilyt että Henry oli kuollut tai kadonnut oli alkanut pitää Mollyä valveilla öisin. Ja hän oli nukkunut huonosti sodan alusta alkaen, sillä ensimmäisen sotapäivän näyt

palasivat hänen mieleensä aina yöaikaan. Kun hän seiso i peilin edessä ilman meikkiä, hän näki että renkaat silmien ympärillä olivat tummuneet ja että hän oli laihtunut.

Silti hänen ei onnistunut tälläkään kertaa suhtautua välinpitämättömästi Walter Venhoon, sillä mies oli kaikessa sietämättömyydessäänkin puoleensavetävä myös keskellä sotaa. Venho oli hoikka ja leveäharteinen, teatterissa hän seiso i mielellään puolipukeissa pukuhuoneensa ulkopuolella, jutteli miespuolisten kollegojen kanssa eikä ollut huomaavinaanakaan naisia, jotka ohittivat hänet ahtaalla käytävällä. Näyttämöllä hän liikkui sulavasti kuin kissaeläin – Molly oli lukenut Helsingforsjournalenista että Venho oli ollut korkeushyppääjä ja että hän oli salamannopea jalkapalloilija ja mestari tekemään voltteja ja salto mortaleja – ja hänen tumma tukkansa oli hurmaavan kuriton ja hänen piirteensä niin terävät ja puhtaat että se oli melkein naurettavaa.

Takolander sanoi että rajalle kestää vähintään kolmekymmentä tuntia, Molly sanoi johdattaakseen ajatuksensa pois tupakasta ynnä muusta. Luuletko että meitä voidaan pommittaa matkalla?

Heillä on kyllä tärkeämpääkin tekemistä, Venho sanoi laahaavasti. Elleivät he sitten luule, että tämä on joukkojenkuljetusjuna.

Onko tämä? Onko junassa sotilaita?

En usko. En nähnyt asemalla yhtäkään.

Venho kiinnitti katseensa pisteeseen joka oli vinosti Mollyn yläpuolella ja alkoi puhua itsestään, mitä hän teki usein:

Liukastuin eilen Heikinkadulla. Lensin selälleni, ja nyt olkapääni on kipeä. Kun pääsemme Ruotsiin, etsin käsiini hierojan. Ja sitten ostan Lucky Strikea. Kymmenen askia. Ja juon parasta mokkaa, monta kannullista. Ja syön katkarapuja ja juon viiniä!

Mistä hemmetistä luulet löytäväsi katkarapuja? Molly kysyi. Kun rahtilaiivat jäätyvät kiinni Kattogatissa ja väki hytisee saamarin lumimyrskyissä aina Italiassa asti?

Venho teki torjuvan eleen kädellään:

Tämä on helvetillinen talvi, mutta se ei saa estää meitä nauttimasta ripauksesta ylellisyyttä. Mitä järkeä muuten olisi käydä kiertueella? Mutta ällös ole noin rahvaanomainen, on kaameaa kun kiroilee kaunis nainen.

Miten hienosti sinä riimittelet, Molly sanoi ivallisesti. Mutta minua ei liikuta pidätkö minua kaameana vai et.

Hän sulki oven voimalla ja seiso hetken kolisevassa käytävässä tuijottamassa pimeyteen. Siinä seisossaan hänestä tuntui että hytistä alkoi tihkua tupakansavua. Mutta siellä oli pimeää, ja hän vastusti kiusausta vetää ovi taas auki ja paljastaa Venho. Sen sijaan hän palasi omaan hyttiinsä ja istui hetken sängynreunalla ennen kuin asettui nukkumaan. Hänen sisällään kiehui, Walter Venho ärsytti häntä niin monesta syystä. Mies oli vapautettu sotapalveluksesta vaikka kukaan muista näyttelijöistä ei tiennyt miksi. Takolander tiesi, mutta kun Molly oli kysynyt asiasta, tämä oli ottanut kasvoilleen torjuvan ilmeen ja vedonnut johtajan vastuuseensa. *Kuten neiti Timm varmasti tietää, minulla on vaitiolovelvollisuus tällaisissa asioissa.* Mutta miksi Venho sai istua täällä yksityisessä makuuhytissään, myönnytys hänen suosiolleen, ja puhua amerikkalaisista savukkeista ja katkaravuista ja viinistä, kun hänen olisi pitänyt olla rintamalla vaarantamassa terveytensä ja henkensä kuten kaikki muut hänen ikäisensä työkykyiset miehet? Tai Henry, joka oli jo neljäkymmentäkolme mutta halusi olla siellä ja kirjoittaa sotilaiden rohkeudesta ja tulevaisuudenuskosta sen sijaan että olisi lymynnyt toimituksessa täällä kotona.

Kun Molly oli ollut poissa, Asta oli kiivennyt ylempään sänkyyn ja vaikeroi hiukan unissaan. Hän nukkui melkein koko ajan, niin oli ollut uudestavuodesta asti; kun he olivat harjoitelleet teatterissa loppiaisi viikolla, Asta oli valittanut voimattomuutta ja päänsärkyä ja vetäytynyt usein pukuhuoneeseensa. Kaikki

ymmärsivät miksi, kukaan ei syytellyt häntä siitä, sen sijaan oli herättänyt ihmetystä kun hän oli ilmoittanut kaikesta huolimatta lähtevänsä mukaan kiertueelle. Astan suru oli hiljaista ja itsepin-taista, se söi häntä sisältä, hän ei itkenyt eikä puhunut Edwinistä ollenkaan, ei edes Mollylle. Hän ei muutenkaan puhunut eikä juurikaan reagoinut, ja Molly ihmetteli miten hän selviytyisi pit-kästä ja vaativasta kiertueesta. Asta oli neuvotellut Takolanderin kanssa pitkään ennen matkaa, ja ennen kuin hän vetäytyi hil-jaisuuteen, hän oli sanonut Mollylle että myös hänen appivan-hempansa, asianajaja Ture Heikel ja tämän vaimo Amelie, olivat neuvoneet häntä lähtemään. He olivat saaneet Eddien maalliset jäännökset ja järjestäneet tälle yksinkertaiset hautajaiset Hietanie-men uudessa kappelissa, eikä sellaista ollut suotu kaikille: sodan kaaoksessa kaikki säännöt olivat epäselviä, ja vain Toinen armeija-kunta, jossa Eddie oli palvellut, piti huolen että kaatuneet kulje-tettiin pois rintamalta ja haudattiin kotiseudulleen. Oli kaikkein tärkeintä, Ture Heikel oli sanonut Astalle, että he saivat hyvästellä Eddien asiaankuuluvalla tavalla. Jäljelle jääneistä juridisista muo-dollisuuksista pitäisivät Eddien vanhemmat huolen, niistä Astan ei pitäisi murehtia, eikä myöskään Minervankadun asunnosta, sillä Ture ja Amelie tiesivät että Eddie oli rakastanut häntä ja hän oli rakastanut Eddietä, eivätkä he ikinä yrittäisi pimittää tai kiel-tää Astalta mitään, eivät nyt synkimmän surun aikana eivätkä myöhemminkään.

Molly kävi pitkäkseen alemmalle sängylle. Se ei ollut paljon-kaan enempiä kuin lavitsa, kova ja muhkurainen, ja hän pelkäsi unetonta yötä. Mutta hän nukahti nopeasti, eivätkä painajaiset ahdistaneet häntä vaan hän näki unta että oli syksy ja hän ja Henry asuivat taas Max Espingin vapaa-ajanmökissä Ristiniemessä. Hän kulki pitkähousut jalassa metsäpolkua pitkin kääntöpaikalle jonne Henryn oli määrä tulla, taivas oli korkea ja kirkas, ilma oli

lämmin ja lehtipuut leiskuivat kullankeltaista lokakuuta. Unessa sotaa ei ollut, itse asiassa sotaa ei ollut ikinä ollutkaan, sota oli vain pahaa unta; nimenomaan sota oli kuvitelmaa, kun taas uni oli totta, niin hän tunsi alussa kun hän tanssi yli puunjuurten ja veti sisäänsä kosteiden lehtien ja metsässä joka puolella mädäntyvien sienten ja kukkien hajua. Mutta sitten vastentahtoinen tieto alkoi levitä unen läpi, se tuli lähemmäs ja lähemmäs, kasvoi pelkäästä aavistuksesta ja alkoi yhä vahvemmin täyttää hänen tajuntaansa. Huijaat itseäsi, tieto sanoi, tuo polku ja tämä syyspäivä ja sinun suuret odotuksesi eivät ole totta, vaan oikeassa todellisuudessa Henry on kuollut ja kadonnut. Molly yritti pitää puoliaan tietoa vastaan, yritti torjua sen painostavuutta, hän halusi ehtiä metsänreunaan ja astua käänköpaikalle, jossa Henry seisoi heidän lainatun vihreän autonsa vieressä ja he tapaisivat taas. Mutta tuli yhä vaikeammaksi pitää illuusiota hengissä, unen sekunnit olivat nyt ikuisuuden pituisia mutta myös ohuita ja hauraita, valmiita räjähtämään rikki synkäksi ja lyijynraskaaksi sota-ajaksi hetkenä minä hyvänsä. Ja kun hän vastahakoisesti heräsi, uni todellakin haalistui pois sekunnissa, makuuhytti oli jääkylmä ja hänen hämmästykseseen juna seiso.

Asta, nukutko sinä? hän kysyi suoraan pimeään, mutta sai vastaukseksi vain raskasta hengitystä. Hän nousi istumaan sängyssä ja heilautti jalkansa reunan yli niin kärsimättömästi että kaatoi lattialla seisovan kapsäkin. Huolimatta tömähdyksestä Asta nukku edelleen, ja hytisevä Molly asettui polvilleen, haparoi naarmuisia lukkoja ja avasi ne. Hän penkoi kapsäkkiä ja puki jalkaansa villasukat ja päälleen paksusta langasta neulotun villatakin jossa oli isot napit, joululahjan äidiltään Ireneltä. Sitten hän veti verhon syrjään ja antoi kuun paistaa puoliksi jäätyneen ikkunan läpi, pilvipeite oli hajonnut yön aikana. Hän katseli nukkuvaa Astaa, joka makasi selällään kasvoillaan niin murheellinen ilme,

että Mollyn päähän pälkähti silittää hänen poskeaan. Mutta hän vetäisi käteensä heti takaisin rohkeudestaan säikähtäneenä, vaikka Asta jatkoi nukkumistaan ja vain vähän huokaili uissaan.

Sen sijaan että olisi mennyt takaisin sänkyyn Molly painoi poskensa ikkunaan ja näki että he seisoivat Toijalan asemalla. Asemankello näytti puoli viittä ja kuutamo valaisi asemarakennusta niin kauniisti, ettei hän voinut lakata katselemasta sitä moneen minuuttiin; hän tunsi itsensä isänmaalliseksi. Sitten hän asettui kaikkien keräämiensä huopien alle ja yritti nukahdattaa uudestaan, mutta se ei onnistunut. Hän pelkäsi että joutuisi unohtamaan Henryn niin kuin oli joutunut unohtamaan Mitjan, unohtamaan rakastetun äänen ja hänen ihonsa tuoksun ja hänen silmiensä loisteen kun hän katsoi Mollyä. Hän sysäsi ajatuksen pois ja ihmetteli miksi he seisoivat paikallaan niin pitkään ja miksi vaunussa oli niin kamalan kylmä. Hän tiesi että hänen kuukautisensa alkaisivat taas muutaman päivän päästä, hän tunsi sen jomottavana kipuna vatsassaan ja harmaana apeutena; heidän pitäisi siihen mennessä ehdottomasti ehtiä Norrköpingiin, sillä hän tarvitsi siteitä, hänellä oli vain muutamia kangassuikaleita jotka hän oli kotona kaikessa kiireessä repinyt käytöstä poistetusta tyynyliinasta, ja keskellä ajatusten sekamelskaa kuului koputus ja hytinovi avattiin, ja siinä seisoivat Takolander mustassa turkissaan, tähyili hyttiin ja teatterikuiskasi:

Neiti Timm? Leskirouva Heikel? Oletteko hereillä?

Kyllä, olen hereillä, Molly sanoi. Mutta olisitte voinut odottaa sitä tietoa ennen kuin avasitte oven, kellohan on vasta viisi.

Hän sanoi sen kevyeen sävyyn vähentääkseen sanojen terävyyttä. Hän ei halunnut näyttää Takolanderille miten kyllästynyt oli tähän, ei kannattanut ehdoin tahdoin hankkiutua huonoihin väleihin esimiehensä kanssa. Mollyä ärsytti miehen touhotus, mutta vielä enemmän hänen vanhanaikainen ja juhlava käytök-

sensä. Kuten se, että hän oli alkanut kutsua Astaa *leskirouvaksi*, mikä oli tolkutonta ja alleviivasi asiaa, jonka kaikki muut yrittivät unohtaa.

Pyydän kovasti anteeksi, neiti Timm, Takolander vastasi kuulostaen varautuneelta. Halusin vain kertoa, että olen käynyt konduktöörin vaunussa kysymässä ja kuullut että odotamme sairaalajunaa joka kuljettaa haavoittuneita. Se ohittaa meidät hetkenä minä hyvänsä, sen jälkeen rata on meidän.

Ahaa, Molly sanoi. Luulin että meiltä oli polttoaine loppunut.

Kysyin sitäkin, Takolander sanoi. Meillä on polttopuuta, mutta ei valitettavasti parasta...

Hän keskeytti ja kuulosteli, ja Mollykin kuuli äänen. Ensin etäisenä mutta pian yhä voimakkaampana, ja hetken päästä sairauskuljetus ohitti heidät viereisellä raiteella. Ääni oli raskas ja läpitunkeva mutta juna oli pelkkä tumma siluetti: sitä ei ollut edeltänyt minkäänlainen valokeila, sillä veturin lyhdyt oli peitetty lukuun ottamatta kapeaa rakoja alareunassa. Rako oli veturinkuljettajaa varten, jotta hän jotenkuten näkisi eteensä, vaikka itse juna oli melkein näkymätön kiitäessään eteenpäin yön halki. Metelin keskellä Takolander alkoi elehtiä tyytyväisenä, sillä heidän junansa nytkähti ja lähti hitaasti liikkeelle. Se sai Astan heräämään ja nousemaan ihmeissään sängylle istumaan: Mitä tapahtuu? Ei mitään, Molly vastasi kun toinen juna oli mennyt ja hiljaisuus laskeutunut, nuku sinä vain, on edelleen yö.

2.

He saapuivat Tampereelle aamuvarhaisella, eräässä asemarakennuksen ikkunassa näkyi heikko ja lepattava valonkajastus. Veturi

päästi raskaan lohikäärmeenhenkäyksen ja sitten he seisoivat paikoillaan. Molly puki kengät ja ulsterin ja kapusi alas jäiselle asemalaiturille. Hän oli arvannut oikein, aseman kahvila oli auki, ja hän osti piirakoita itselleen ja Astalle. Hän joi kupillisen yön seisonutta kahvia, se maistui pahalta ja hän oli niin väsynyt että oli vähällä nukahtaa seisaaltaan pöydän ääreen. Kylmyys höyrysi hänen suustaan kun hän riensi takaisin, ja juna lähti liikkeelle vain joitakin sekunteja sen jälkeen kun hän oli noussut kyytiin. Hänellä oli edellisvuotista mehua patenttikorkkisessa pullossa, ja kun juna lähti asemalta, hän söi yhden kuivista piirakoista, joi mehua ja kosketti varovasti Astaa jotta tämä heräisi. Aamu kimalsi aurinkoa ja pakkasta, ja pian Asta istui Mollyn vieressä ja katseli näkymää hänkin. Mutta hän oli yhtä sulkeutunut ja vaitonainen kuin yleensä, hytisi ikkunasta tulevassa vedossa ja vastaili yksitavuisesti jos ollenkaan, ja Molly väsyi pian pitämään keskustelua yllä ja avasi romaanin. Se oli *Ristisaatto*, jonka oli kirjoittanut nuori mies, Colliander. Vakava ja kiihkeä kertomus siitä, miten ristiriitaiset voimat taistelivat herruudesta nuoren päähenkilön Tomaksen sisimmässä, miten hänen elämänsä naiset vuoroon lumosivat hänet ja ällöttivät häntä, miten hänen kaipuunsa sielulliseen puhtauteen taisteli lihan himoa ja muita aistillisia haluja vastaan. Nuoret miehet kirjoittivat mielellään sellaisesta, he käyttivät suuria sanoja ja kirjoittivat taitavasti ja vakavasti kuin olisivat halunneet olla Dostojevskieja, mutta joskus heidän ajatuksensa alkoivat uuvuttaa Mollyä ja hän olisi mieluummin lukenut jotain Golowanjukilta tai Gabriella Lindeltä. Hän taisteli romaanin parissa pitkälle aamupäivään, mutta sitten hän laski kirjan kädestään ja söi kaksi kovaksikeitettyä munaa, jotka oli saanut Ireneltä ennen matkaa, ja joi mehua ajatellen että se maistui kesältä ja rauhalta. Mutta sinä päivänä kun he poimivat vadelmat, he olivat jo aavistaneet että tulisi sota, sillä Irene oli

sanonut että kun naistenviikko on näin kaunis ja lämmin, pääsee helvetti kohta irti, niin kävi myös vuonna neljätoista, muistatteko sitä, Molly ja Lilly, te olitte silloin vasta kuusi ja neljä, mutta muistatteko?

Kello lähestyi kahtatoista ja he olivat Oriveden takaisissa metsissä, loivassa mutta pitkässä ylämäessä, kun junan vauhti alkoi hiljentyä niin että Molly melkein kuuli miten veturi puuskutti ja läähätti kun se ei onnistunut tehtävässään. Ja sitten he yhtäkkiä seisoivat mäessä, ja Asta istuutui uudestaan Mollyn viereen ja kurkisti ulos, he istuivat hiljaa ja katselivat lumenpeittämiä kuusia ja auringonsäteitä jotka leikkivät aukioilla puiden tummien runkojen välissä. Vähän ajan kuluttua Takolander pisti päänsä sisälle ja ilmoitti aikovansa taas keskustella konduktöörin kanssa, ja kun hän oli mennyt, Molly kohtasi Astan katseen, kohotti sarkastisesti kulmakarvojaan ja hymyili, ja ensimmäistä kertaa moneen viikkoon Asta hymyili takaisin, Takolanderin tärkeilyn naurettavuus lävisti muutamaksi sekunniksi surun paksut kerrokset. Kun Takolander palasi, hän kertoi että polttopuut olivat olleet liian märkiä eivätkä olleet suostuneet palamaan kunnolla, mutta kuivaa puuta oli tulossa reellä Juupajoelta, ja noin tunnin sisällä matka jatkuisi taas. En tiedä jaksanko enää, Asta sanoi soinnuttomasti kun teatterinjohtaja oli sulkenut hytinoven takanaan ja mennyt, en jaksa kiertuetta enkä tätä hirveää sotaa enkä mitään. Sinun täytyy, Molly vastasi, meidän täytyy kaikkien jaksaa, ei meillä ole valinnanvaraa.

Ilmahälytys tuli myöhään iltapäivällä kun rata oli kääntynyt länteen ja varjot lakeuksilla olivat jo pitkiä ja sinisiä. Yksi konduktööristä juoksi vaunut läpi ja hakkasi jokaisen hytin ovea samalla kun veturinkuljettaja jarrutti niin rajusti että tuntui kuin vaunut kaatuisivat: pommikoneita lähestyi etelästä ja kaikkien piti

vetää ylleen valkoiset suoja-puvut ja poistua heti junasta. Met-sään! konduktööri huusi, hakeutukaa metsään, piiloutukaa pui-den tai kivien taakse älkääkä liikkuko! Molly painoi poskensa ikkunaruutua vasten ja yritti nähdä metsän josta konduktööri puhui. Mutta heidän vaununsa oli viimeisenä eikä hän näh-nyt muuta kuin laajan valkoisen tasangon, jolla oli maalaista-loja ja harvaan siroteltuja latoja, he olivat jo Pohjanmaalla, ja valo lakeuksien yllä oli punertavaa ja ennusti yötä. Hän veti ulsterin päälleen ja ihmetteli miksei pelännyt sen enempiä, ja sit-ten lumipuvun ulsterin päälle, siinä oli likatahroja ja se tuntui karkealta paperilta ja rapisi kun hän liikkui. Kun hän oli valmis, hän näki että Asta seisoi käytävällä kuin jähmettyneenä käsivarret avuttomina sivuilla roikkuen ja lumipuku kouristuksenomaisessa otteessa vasemmassa kädessä. Hänen hiuksensa olivat takkuiset ja rystyset punaiset ja rohtuneet, kyyneleet juoksisivat pitkin hänen poskiaan, ja kun Molly astui käytävälle hän kuuli Astan toista-van aamupäiväisiä sanojaan: *en jaksa enää, en jaksa enää*. Piru vieköön! Molly huusi ja riuhtaisi puvun Astan kädestä, emme me voi tänne jäädä, jos ne pommittavat, me palamme tänne sisälle! Hän tönäisi halvaantuneen Astan hyttiin, painoi hänet istumaan penkille ja tietämättä miten, onnistui keinottelemaan tälle puvun päälle, ja sitten hän tarttui Astan käteen ja he horjuivat ulos hytistä ja ryntäsivät käytävän läpi ovelle, ja siellä Molly alkoi nykiä painavaa ovenkahvaa juuri kun juna pysähtyi korvia-vihlovan kirs-kunan säestyksellä. Ovi ei liikahtanutkaan, ulkona oli kolmekymmentä astetta pakkasta, ja muutaman hetken ajan Molly luuli että ovi oli jäänyt kiinni, hän tunsu paniikin vyö-ryvän, mutta sitten ovi vihdoinkin avautui, ja samalla hetkellä hän tajusi että he olivat myöhässä, hän kuuli kumeeaa mutta selvää jylinää junan takaa taivaalta. He liukastelivat jäisiä rappusia alas ja kaatuivat molemmat vatsalleen syvään lumeen, ja kun he

pääsivät jaloilleen, Molly tarttui Astan käteen ja alkoi rämpiä pois päin junanraiteista, kohti metsää jonka hän erotti edessäpäin. Heidän rämpiessään ja jylinän kasvaessa hän näki sielunsa silmin koneiden piirtyvän taivasta vasten: hän tiesi miltä ne näyttivät, hän oli nähnyt niitä jo ensimmäisenä sotapäivänä. Silloin hän oli lähtenyt kotoa vähän ennen kolmea iltapäivällä, hän oli menossa Le Chapeauhon Kluuvikadulle hankkimaan hyvännäköiset hansikkaat talveksi, hän tunsu omistajan ja oli soittanut tälle, ja vaikka sota oli alkanut aamulla, mies oli luvannut avata liikkeen vain Mollyn takia. Mutta ennen kuin Molly oli ehtinyt perille, koneet olivat tulleet Suomenlahdelta, mustat linnut harmaanvalkoisella marraskuun taivaalla, se oli ollut jo päivän kolmas pommitus. Hän oli keskellä kaupunkia kun pommit alkoivat putoilla, ja muutaman minuutin päästä hän pääsi liikkeeseen, mutta sitä ennen vain kohtalo oli pelastanut hänet osumilta. Muilla oli ollut huonompi onni, melkein sata ihmistä oli kuollut, joka toinen kortteli oli tulella ja savu nousi mustana taivasta vasten, varsinkin Länsisataman tienoilla, ja kun pommitus oli ohi ja Molly juoksi keskustan läpi kohti Töölöä, hän näki palaneessa autossa hiiltyneen miehen, jonka kasvot olivat pelkkä nokinen pääkallo, ja näky oli vainonnut häntä öisin siitä lähtien. Ja muuttaman korttelin päässä kotoa, Arkadiankadulla, hän oli juossut autotiellä taapertavan parkuvan pikkutytön ohi, ja hän oli kysynyt suomeksi missä tyttö asui ja missä tämän äiti oli, ja tyttö oli vastannut nyhkyttäen *Apollonkadulla* ja ettei hän tiennyt, ja silloin Molly oli nostanut tytön syliinsä ja juossut tyttöä kantaen viimeiset korttelit, ja tyttö oli kietonut pienet käsivartensa Mollyn kaulaan ja puristanut kuin olisi kyse elämästä tai kuolemasta, kuten olikin, ja kun he olivat päässeet Apollonkadun talon luo, tytön äiti oli onneksi ollut siellä eikä missään pommitusuojassa, pitkä ja nälkiintynyt nainen, jonka mustat silmät

olivat niin syvällä päässä että ne oli kuin istutettu kuoppiinsa, ja Molly oli ojentanut äidille lapsen kysymättä miksi he olivat olleet erossa ilmahyökkäyksen aikana, hän luovutti lapsen sanomatta muuta kuin *viekää hänet turvaan*, ja sitten hän oli juossut kotiin niin lujaa kuin pääsi, Etu-Töölöön ei ollut hänen nähdäkseen pudonnut yhtään pommia.

Nyt hän kiinnitti katseensa metsään heidän edessään ja tiukensi otettaan Astan kädestä, piti siitä yhtä lujasti kuin oli pidellyt sitä pikkutyttöä juostessaan, mutta Astan käsi oli vastahakoinen, koska Asta oli suunniltaan pelosta ja halusi vain pysähtyä paikoilleen, huutaa ja itkeä; hän horjahteli ja kaatuili ja yritti kiskoa kätensä irti, mutta Molly veti hänet aina uudestaan ylös ja antoi otteensa tiukentua edelleen, hän ei suostunut siihen että Asta jäisi seisomaan paikoilleen kuin saaliseläin, Molly veisi heidät molemmat turvaan vaikka Asta käyttäytyi kuin olisi halunnut kuolla. Metsä oli noin kahdensadan metrin päässä rataa pitkin, se kohosi tummana ja raskaana sinertyvässä iltapäivässä, ja jonkin matkaa heidän edessään rämpivät Takolander ja Walter Venho. Kumpikaan ei ollut pukenut lumipukua ylleen, Takolanderilla oli melkein nilkkoihin ulottuva turkkinsa ja Venholla vanutäytteenen lyhyt urheilutakki huolimatta jäätävästä pakkasesta, joka pureutui jokaiseen paljaaseen iholäikkään jonka löysi. Hiukan edempänä Molly näki muita matkustajia, sekä kollegoita teatterista että muukalaisia, he kahlasivat ja kaatuilivat mutta nousivat pystyyn joka kerta, vaappuvia hyönteisiä jotka taistelivat hengestään, ja nopeimmat olivat jo perillä ja sukelsivat puiden suojaan. Mutta jylinä oli kasvanut koko ajan ja muuttui nyt pauhuksi, ja Molly ymmärsi etteivät Asta ja hän ehtisi perille, eivätkä Takolander ja Venhokaan, he olivat tuhlanneet liikaa aikaa junassa ja paholaiset olivat nyt aivan heidän yläpuolellaan, eikä muuta ollut tehtävissä kuin heittäytyä maahan ja maata litteänä aukealla, ja juuri

niin Molly teki, hän heittäytyi maahan ja kaatoi samalla Astan ja päästi tämän käden viedäkseen omat kätensä päänsä päälle suojaksi. Mutta juuri kun hän oli hautaamaisillaan kasvonsa lumeen ja jättämäisillään kohtalonsa Jumalan huomaan, johon ei kyllä uskonut, hän näki että Asta, se niiskuttava räpäpale, nousi taas pystyyn ja jatkoi matkaa, *älä enää juokse senkin idiootti!* hän huusi, *lakkaa nyt helvetissä juoksemasta, heittäydy maahan ja makaa hiljaa!* Asta ei kuullut häntä mutta onneksi hän kaatui taas, ehkä silkasta uupumuksesta, ja jäi makaamaan muutaman metrin Mollyn edelle. Jonkin matkan päässä Takolander ja Venho olivat hekin heittäytyneet lumeen ja olivat melkein valkoisen peitossa, vain heidän päähineensä ja saappaansa pistivät esiin. Molly makasi liikkumatta kun pommikoneet lensivät heidän ylitseen, ja kun ääni vaimeni, hän nosti päänsä nähdäkseen miten muiden laita oli. Asta huusi ja vapisi hillittömästi, eikä Molly nähnyt muuta neuvoa kuin mennä hänen luokseen auttamaan ja lohduttamaan. Mutta se oli liian aikaista, sillä moottorinjylinä yltyi taas, ja kun hän käänsi katseensa taivaalle, hän näki että koneet olivat palaamassa, ne olivat vain tehneet kierroksen ja lähestyivät nyt pohjoisesta ja lensivät vieläkin matalammalla kuin edellisellä kerralla. Molly heittäytyi lumeen Astan viereen, laski käsivarren Astan selälle, ja sitten he makasivat taas hiljaa kun koneet lensivät heidän ylitseen, etääntyivät ja palasivat vielä kolmannen kerran kuin olisivat halunneet pelotella heidät järjiltään, pauhu ja jylinä ei tuntunut koskaan loppuvan ja Molly tunsu miten roudan kylmyys alkoi siirtyä häneen, se tihkui altapäin ja oli vielä kylmempää kuin lumi, se pureutui luihin ja ytimiin ja hänen sieluunsa asti, ja samaan aikaan hän odotti ensimmäisiä räjähdyksiä ja maan tärähdyksiä, vaikka ehkä hän ei ehtisi koskaan kuulla tai tuntea mitään, sillä jo ensimmäinen pommi osuisi ja hän ja Asta olisivat poissa sekunnin murto-osassa, tai ehkä se olisikin kone-

kiväärimies, ehkä yhdessä lentokoneessa istui sellainen, aseensa piippu suunnattuna suoraan alas, hän ampui koko lakeuden täyteen luoteja niin että Astaan ja häneen ja Takolanderiin ja Venhoon osuivat kokonaisia parvia, ja joku heistä kuolisi nopeasti ja armollisesti, kun taas johonkuhun toiseen osuivat ikävällä tavalla ja hän kokosi hirveitä tuskia kunnes arktinen kylmyys alkaisi irrottaa otettaan ja vaihtua pettävään lämpöön ja turtumukseen sitä mukaa kuin tajuttomuus etenisi ja kuolema tulisi.

Hänen maassaan siinä loppuaan odottamassa tapahtui kuitenkin jotain merkillistä, paniikki katosi ja sen tilalle tulivat rauha ja hiljaisuus. Niin tapahtui kun koneet lähestyivät kolmatta kertaa, ne lensivät joka kerta alempana ja niiden ärjyntä hänen yläpuolellaan melkein rikkoi hänen tärykalvonsa, mutta yhtäkkiä tuntui kuin hän ei olisi enää kuullut ääntä, hänen sisällään oli aivan hiljaista, ja hän päätti että hänen viimeiset ajatuksensa olisivat kauniita. Hän näki mielessään illan Kalastajatorpan Pyöreässä salissa ja ympäröivässä puutarhassa, se oli elokuun alun iltoja, swingorkesteri soitti sisällä salissa ja musiikki tavoitti hänet vaimentuneena, pehmeä kesäinen lämpö ja samettinen pimeys ympäröivät hänet, kaikki terävä ja karhea oli nyt poissa, kaikki se mikä oli viiltänyt ja jomottanut hänen ruumiissaan koko talven, ja tilalle oli tullut sirkkojen soitto ja ruusujen raskaat aromit ja mereltä puhaltavan iltatuulen leutous. Ja sitten oli Henry. Hänen tupakan ja kölninveden tuoksunsa – ja kaikin mokomin konjakin ja viskinkin, mutta Molly oli sinä iltana juonut suruttomasti itsekin – ja lihasten leikki ohuen paitakankaan alla, kun Molly piteli kiinni hänen käsivarresta ja nojautui häntä vasten alhaalla rannassa heidän katsellessaan miten yö hiipi lahden yli. Siitä oli vain puoli vuotta, se tapahtui ennen tätä kirottua sotaa, seuraavana päivänä hänen oli tarkoitus mennä raitiovaunulla Kulosaareen äitinsä Irenen luokse muutamaksi päiväksi, ja sinä iltana hän

oli kerrankin onnistunut houkuttelemaan ujon Henryn juhliin kanssaan. Kalastajatorpalla juhlittiin *Mokkaa ja satiinia* -elokuvan valmistumista, ja kaikki merkittävät ihmiset olivat paikalla, myös pääosanesittäjät Santeri Soihtu ja Kirsti Pera. Tunnelma oli riehakas, melkein villi, ja juuri siksi Molly ja Henry olivat hiipineet ulos: toisin kuin Mitja Wendelin ja muut Mollyn tuntemat miehet, Henry ei nauttinut metelistä ja ilakoinnista. Mutta ei se ollut johtunut vain Henrystä. Mollyn rooli *Mokassa ja satiinissa* oli mitätön, ja hän tunsi itsensä tarpeettomaksi ja hyljeksityksi. Elokuva käsitteli rikkaita ihmisiä jotka olivat kymmenen vuotta häntä nuorempia, se kertoi kauniiden ja hyvin nuorten helsinkiläisten suruttomasta elämästä ja Molly vilahti ohi vain joskus, jo melko kolhiutuneena naisena jolla oli arveluttavat elämäntavat; sellaisia rooleja hän oli saanut näytellä viime vuosina, sen jälkeen kun hän oli torjunut johtaja Dringmannin lähentelyn *Kauniin serkkumme Adèlen* ensi-iltajuhlissa. Mutta sinä iltana Kalastajatorpalla Henry oli ollut iloinen, ei sulkeutunut ja synkkämielinen kuten hän usein oli, jos hänet pakotettiin juhliin pinnallisina ja tyhjinä pitämiensä ihmisten joukkoon. Hän oli juonut viiniä ja jopa tanssinut Mollyn kanssa yhden foxtrotin, mutta kun orkesteri yritti hapuilevasti esittää ”One O’Clock Jumpin” hän oli kielletty ja puristanut Mollyn kättä hymyillen. Voi, kunpa saisi taas tanssia! Tanssiminen oli kielletty jo syksyllä, ja sen jälkeen Mollyn kaikki juhlakengät olivat seiseet jääkylmässä kome-rossa kotona Museokadulla, kun hän laahusti ympäriinsä jaloissaan jotkut karkeat ja ikävät varsi- tai päällyskengät, ja liukasteli ja kaatui yrittäessään tasapainotella niiden kovettuneiden lumi- ja jäävallien päällä, jotka reunustivat pimennetyn kaupungin katuja ja jalkakäytäviä.

Ja nyt hän kuolisi, se oli niin naurettavaa, näyttelijätär Molly Timm, *tiedättehän, se jolla on se katse ja käheä ääni* makasi nyt

lumessa rumassa suojaupuvussa, muistot olivat kantaneet häntä vain jokusen sekunnin ja nyt hän kuuli pauhun taas, kovempana kuin koskaan aikaisemmin, ruumis jännittyi kuin viulunkieli ja kurkku oli kuiva ja pelosta kipeä. Hän makasi siinä pienenä kuin kärpäsenkakka lakeudella, ja hänen vieressään makasi Asta täris-
ten ja itkien, ja räjähdykset voisivat alkaa milloin tahansa, heh-
kuvat sirpaleet ja liekit leiskuisivat ja ahmaisisivat heidät, ja hän
ajatteli taas Henryä, tämän vahvaa jänteikästä vartaloa jota vasten
hän oli nojannut ja sitä miten Henry oli kumartunut ja suudellut
hänen hiuksiaan, ja hän ajatteli että Henry oli varmasti mennyt
häinkin, kuten niin monet muut, että Henryyn oli osunut kranaa-
tinsirpaleita tai hän oli astunut miinaan ja vain sekunneissa kap-
paleita hänestä oli roikkunut puiden oksilla, kun taas toisista kap-
paleista oli tullut veristä massaa armottoman valkoiselle lumelle,
Molly aavisti että sellaista tapahtui, vaikkei Henry eivätkä muut
miehet kirjoittaneet siitä, eivät lehdissä eivätkä kirjeissä kotiin, ja
hän oli nyt vähällä oksentaa nähdessään itsepintaisesti edessään
tuon silpoutuneen Henryn, joka ei enää ollut ihminen vaan vain
tarkoituksetonta materiaa, veriläikkiä ja lihan ja suolien ja luiden
paloja. Ja Molly mietti oliko Henry pelännyt viimeisenä hetke-
nään yhtä paljon kuin hän nyt pelkäsi, mutta kun hän nosti pää-
tään ja pakottautui liikuttamaan jalkojaan ja käsivarsiaan, kun
hän tunsi kuinka varpaita ja sormia vihloi ja kuinka hänen pos-
kensa olivat kohmettuneet ja menettämässä tuntuksa, ja kun
kaikki nämä kuvat samaan aikaan myllersivät hänen päässään ja
ankara ääni puhui hänelle ja sanoi *et saa jäädä siihen makaamaan
ja paleltumaan*, hänet saavutti myös uusi tieto: mitään pom-
meja ei ollut pudonnut missään vaiheessa. Konekiväärin mies ei
ollut pippuroinut lumiaavaa luodeilla. Kolmannen ylilennon jäl-
keen koneet olivat jatkaneet matkaansa pohjoiseen. Kuului vain
etäistä vaimenevaa jylinää, pian tuli aivan hiljaista, ja nyt hiljai-

suus ei ollut hänen sisällään vaan ulkopuolellaan. Hän ei ollut kuollut. Hän eli. Ja aivan hänen vieressään Asta nyyhkytti hiljaa, eikä Molly pystynyt siinä ja silloin sanomaan pettymyksestään vai helpotuksesta.

3.

Lentäjien leikki heidän avuttomuudellaan ja pelollaan askarrutti heitä koko matkan Tornioon ja alas Ruotsin läpi. He palasivat yhä uudestaan siihen mitä oli tapahtunut, kaikki paitsi Asta Heikel joka oli muuttunut mykäksi: Molly ei saanut hänestä irti sanaakaan useaan päivään. Mutta Walter Venho ja johtaja Engelbrekt Takolander puhuivat sitäkin enemmän. He spekuloidivat olivatko Molotovin varikset saaneet tehtäväkseen pommittaa Vaasaa tai ehkä Oulua, mutta vielä enemmän he puhuivat itsestään. Venhon varpaista oli tunto heikentynyt, ja hän näytti paljasta ja kalvakkaa oikeaa jalkaansa toisille yhä uudestaan. Molly piti jalkaa yllättävän ällöttävänä niin kauniin miehen jalaksi. Ja Takolander kertoi vastarintataistelustaan vapaajoukossa Helsingin ulkopuolella helmikuussa 1918. Me vaivuimme lumeen silloinkin, hän sanoi korkealentoisesti, mutta sillä kertaa me taistelimme, meillä oli aseet joilla puolustaa vapauttamme, meitä oli aivan liian vähän mutta teimme vastarintaa parhaamme mukaan. Mutta teidän antauduitte, Molly sanoi, eikö kaikki valkoiset vapaakaartilaiset otettu vangiksi? Kyllä, myönsi Takolander haluttomasti, meidän piti paeta meren jälle talosta jossa olimme kokoontuneet, ja siellä oli aivan liikaa niitä pirun punaisia.

Juna jyskytti jo läpi Keski-Norrlannin kun Takolander kertoi urotöistään sodassa; hän halusi tehdä vaikutuksen nuoreen